

Штифаненко І. О., здобувач вищої освіти,
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
Україна
Науковий керівник – Зарішняк І. М., канд. пед. наук, доц.,
Донецький національний університет імені Василя Стуса,
Україна

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ

Більшість із нас має необхідні задатки до творчості. Усі ми можемо створювати незвичайні предмети, але щоб їх продукувати, потрібно спочатку навчитися творчо мислити. Творче мислення є багатоступеневим процесом, який містить у собі постановку завдання, визначення того, що посідає важливе місце у цьому завданні, та знаходження нового шляху вирішення проблеми [1]. Питання формування особистості з нестандартним підходом до речей є перспективою майбутньої освіти, тому формування творчого мислення студентів на часі.

Метою пропонованої статті є висвітлення педагогічних умов формування творчого мислення у студентів закладу вищої освіти як засобу підвищення якості підготовки майбутніх фахівців.

Дж. Гілфорд охарактеризував творче мислення як оригінальне, гнучке, глибоке і нетривіальне. Специфіку творчого мислення О. Матюшкін бачить у виявленні суб'єктивно нового, що веде до формування психічних новоутворень особистості [1]. Компоненти творчого мислення чітко визначив Г. Алдер. На його думку, творче мислення характеризують швидкість та гнучкість мислення, оригінальність, винахідливість та реактивність розуму, переформулювання та використання нового формату, тобто відмова від старих схем, принципове допущення певної невизначеності, прагнення бути несхожим на інших та усвідомлений виклик традиціям, висока самодисципліна, прагнення до досконалості [2].

Яким же є основний критерій творчого мислення? Процес або результат мисленнєвого акту називають творчим тільки тоді, якщо він не був отриманий внаслідок простого логічного виведення або за алгоритмом. У разі справжнього творчого акту долається логічний розрив на шляху від умов задачі до її рішення [3].

На сьогодні в літературі описано близько трьох десятків методів, здатних, на думку їх розробників, ефективно впливати на творчу активність людини. У зарубіжній літературі найпоширенішими методами активізації та стимуляції творчого мислення є «мозковий штурм» (А. Ф. Осборн) та «синектика»

(У. Дж. Гордон). В основу цих методів покладена вимога відмови від будь-якої критики при висуненні гіпотез та перевтілення себе в певну частину чи деталь проблеми, що розв'язується [4].

Пряме навчання творчому мисленню неможливе, але цілком реальний непрямий вплив на нього шляхом створення умов, стимулюючих творчу діяльність. До методів стимуляції творчості зазвичай відносять ті прийоми, які дають змогу зняти або ослабити бар'єри між свідомістю і несвідомим. Важливе завдання педагога – зменшити «антитворчий» ефект будь-якого навчання.

Отже, першою передумовою формування творчого мислення студентів є певна організація педагогічного процесу, яка б підвищувала рівень внутрішньої активності особистості [1]. Щоб внутрішня активність особистості проявила себе, викладачеві потрібно переконати студентів у власних силах. Як тільки людина повірить в себе і скаже собі: «Я можу це зробити», вона звільняє у собі творче начало, яке потім дуже важко заглушити. Домогтися такого ефекту у студентів можна за певних умов. Передусім – заохочуванням їх висловлювати власну думку, пропозицією вирішення певного завдання, сприянням розкриттю внутрішнього світу особистості, формуванням самомотивації і позитивного мислення [5].

Багато дослідників намагалися сформулювати головну якість будь-якої творчої особистості, яка лежить в основі здібності до творчості. За різноманітності конкретних формулювань всі говорять приблизно про одне і те ж: творча особистість – це вільна особистість; а вільна особистість – це особистість, здатна бути самою собою, чути своє «Я» [3].

Серед особистісних рис, що сприяють творчому мисленню, виділяють такі: упевненість у своїх силах; домінування емоцій радості і навіть певна частка агресивності; схильність до ризику; відсутність боязні здаватися дивним і незвичайним; любов до фантазування і побудови планів на майбутнє; наявність багатой за змістом підсвідомості [4].

Навчати творчості так, як навчають стандартних дій та операцій, неможливо. Для формування творчого мислення потрібно розробити особливі підходи, різні форми і методи, застосування яких сприяло б формуванню та розвитку творчих здібностей.

Важливою умовою успішного формування творчого мислення студентів є професіоналізм викладача. Разом із правильним вибором засобів навчання необхідною умовою для ефективного формування творчого мислення у студентів є вміння викладача поєднувати різні методи навчання і дотримання його принципів. Педагогічний процес має будуватися так, щоб залученні до творчого пошуку студенти могли збагнути різноманітність шляхів вирішення проблемної ситуації та обрати з наявних варіантів один – найоптимальніший та

найкращий. На формування творчого мислення мають вплив також зміст домашніх завдань, форма їх виконання і контроль знань, умінь і навичок (зовнішній контроль викладачем, взаємний контроль студентів, самоконтроль) [1].

Генерування нових нестандартних ідей має загальнолюдську цінність та виховує потребу активно і творчо діяти у соціумі. Студенти, задіяні у творчому процесі, розуміють важливість творчого безперервного саморозвитку, адже це створює передумови для їх самореалізації спочатку у навчанні, а потім – у професійній творчій діяльності. Для цього насамперед потрібно формувати позитивну мотивацію і почуття задоволення у студентів від результату творчого процесу [6]. Невисокий рівень сформованості творчого мислення призводить до низької результативності розумової праці студентів, втрати зацікавленості та небажання досягнути вершин у навчанні та майбутній професійній діяльності. Дослідження вчених доводять, що творчі здібності людей не мають меж, їх можна розвивати доти, допоки у людини буде бажання до саморозвитку. Для формування творчого мислення у студентів варто давати не одиничні творчі завдання, а підготувати системи творчих завдань. Застосування ж творчих задач на практичних заняттях ще не означає цілкового формування творчого мислення. Процес формування останнього здійснюватиметься лише тоді, коли студенти візьмуть на озброєння методи вирішення творчих завдань і самостійно створюватимуть їх різновиди (модифікації).

Особливе місце посідає стиль спілкування між викладачем і студентами у процесі формування творчого мислення. Викладач повинен бути приємним співрозмовником і стати «старшим другом» вихованців. Студенти мають почуватися на занятті природно і не боятися висловлювати свої думки. Щоб досягти цього, потрібно створити такі умови, де б панувала атмосфера рівноправності, зацікавленості і високої творчої активності. Викладач бере до уваги думки, висловлені студентами, демонструє свою щирю зацікавленість і вже цим робить перший крок до розкриття і подальшого формування творчого потенціалу кожної неповторної «студентської душі» [1]. Спілкування відіграє не другорядну роль у формуванні творчого мислення.

Отже, проблеми творчості, розвитку творчої особистості та творчої діяльності є актуальним предметом досліджень у педагогіці. Узагальнення теоретичних положень з проблеми дає змогу стверджувати, що для формування творчої активності студентів важливе значення має забезпечення певних психолого-педагогічних чинників і умов, зокрема, забезпечення свободи думки, самостійності вибору, позитивна атмосфера навчання, формування стійкої мотивації діяльності, особистісних творчих якостей, ситуації необхідності прийняття нового, формування творчого системного мислення через застосування системного, особистісно орієнтованого і діяльнісного підходів, домінантність

пошукової пізнавальної діяльності, використання активних форм організації навчального процесу та спеціальних прийомів стимулювання тощо.

Список використаних джерел

1. Кравець Р. Педагогічні умови формування творчого мислення студентів. *Наукові записки*. Серія Педагогіка. 2009. № 1. С. 42–46. URL: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=2ahUKEwjOpOCDnKTrAhWr16YKHZN0BhAQFjAAegQIAhAB&url=http%3A%2F%2Ffirbis-nbu.gov.ua%2Fcgi-bin%2Ffirbis_nbu%2Fcgiirbis_64.exe%3FC21COM%3D2%26I21DBN%3DUJRN%26P21DBN%3DUJRN%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1%26Image_file_name%3DPDF%2FNZT NPU_ped_2009_1_12.pdf&usg=AOvVaw3LgROuITLiuBtRHPxEynD (дата звернення 27.04.20).
2. Алдер Г. CQ, или мускулы творческого интеллекта / пер. с англ. С. Потапенко. М. : ФАИР-ПРЕСС, 2004. С. 496.
3. Акімова О. В., Наливайко О. Б. Психологічні теорії творчості й творчого мислення. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Педагогіка і психологія. 2013. Вип. 39. С. 7–11.
4. Павелків Р. В. Загальна психологія. Методи моделювання творчої діяльності та формування творчого мислення : підруч. для студ. вищ. навч. закл. Вид. 3-тє, допов. К. : Кондор, 2012. С. 507.
5. Калошин В. Ф. Роль позитивного мислення у розвитку творчості особистості. *Практична психологія та соціальна робота*. 2007. № 10. С. 67–72.
6. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: підруч. [за модульно-рейтинговою системою навчання для студ. магістр.]. К. : Центр учб. л-ри, 2011. С. 384.

Шурман І. М., зобувач вищої освіти,
Донецький національний університет імені Василя Стуса
Науковий керівник: І. М. Зарішняк, канд. пед. наук, доц.,
Донецький національний університет імені Василя Стуса

ОСНОВНІ ПИТАННЯ ГЕНДЕРНОГО НАВЧАННЯ

Освіта є найефективнішим шляхом до гендерної рівності. Тому ця тема є актуальною. Сьогодні, коли ми спостерігаємо, що жодна країна не рухається до досягнення мети сталого розвитку, до гендерної рівності, потрібно задуматися.